

Valter Roman a acționat pentru desființarea statului național unitar România

Valter Roman (Walter Roman, Ernő Neuländer) născut în Oradea, a acționat pentru desființarea statului național unitar România, cerând ca Transilvania să devină stat independent

A acționat Valter Roman, cu toată hotărârea, împotriva existenței României ca stat? Categorie, da. A apreciat că a sosit momentul, când poate să-și aducă și dumnealui contribuția, la desființarea României ca stat. Asupra autenticității documentului nu există nici o îndoială. Se află în arhiva Comisiei de pregătire a tratatelor de pace și orânduirii de după război, înființată în URSS, sub conducerea lui Maxim Maximovici Litvinov, locțiitorul comisarului [ministrului] Afacerilor Externe. L-am avut la dispoziție din Scrisoarea către Petre Roman, scrisă de Tofic ISLAMOV, publicată în același timp, în Provincia , oct. 2000, anul I, nr. 6 (www.provincia.ro) și în revista Novaia i noveisaia istoria, din Moscova. Înainte de prezentarea documentului, să reținem câteva paragrafe din scrisoarea lui Tofic ISLAMOV către Petre Roman, care ne vor introduce în arhiva Comisiei Litvinov, pe care istoricul rus a studiat-o în amănunt:

“În ceea ce privește dorința Dumneavoastră de a păstra memoria tatălui Dumneavoastră, aici pozițiile noastre se despart principial. Memoria tovarășului Valter Roman, activitățile și faptele sale în orice caz, în situația istorică a anului 1940, nu necesită o reabilitare din partea nimănui, sunt ferm convins de acest lucru. Militarea lui pentru independența statului transilvănean pornește din tendința de a îndrepta odată și pentru totdeauna relațiile celor două popoare frățești care trăiesc în Transilvania și în cele două țări vecine, Ungaria și România. El considera, deasemenea, că împărțirea Transilvaniei între Ungaria și România în anul 1940 este o experiență catastrofală a lui Hitler.

În fine să nu uităm nici că tovarășul Valter Roman, tatăl Dumneavoastră, a fost un comunist educat în tradițiile proletariatului internaționalist ceea ce, la drept vorbind, astăzi nu este bine văzut nicăieri în țară și, probabil, nici la Dumneavoastră. Bine ar fi ca eu să

greșesc în privința țării Dumneavoastră. Consider că trebuie să ne mândrim cu poziția de atunci a lui Valter Roman în legătură cu problema referitoare la Transilvania și nu să ne rușinăm. În situația complicată a războiului mondial, el a avut curajul să se înalțe deasupra intereselor naționale, ceea ce îl face să fie respectat. Trebuie să fiți de acord că nu oricine este capabil de așa ceva.

Nu ar trebui să uimească pe nimeni faptul că ideea de a înființa un stat independent transilvănean a fost afirmată alături de Valter Roman și de către importantul savant și istoric, academicianul Evgenii Vicorovici Tarle, lucru caruia în scrisoarea d-voastră i se acordă o mare importanță. Menționarea acestor două nume nu sună rușinos nici pentru unul dintre ei și nici pentru admiratorii lor [...] Este posibil ca el să nu fi știut istoria Transilvaniei în amănunțime precum Valter Roman care, provenind din Transilvania, vorbea în același timp limba română și limba maghiară foarte bine. Dar repet, importante, hotărâtoare și clare pentru E.V.Tarle, ca și savant și ca cetățean și activist al statului, în calitate de sfetnic al statului URSS, au fost interesele naționale ale Rusiei, sau poate ca mai precis interesele ei geopolitice, ca și mare stat european. De acest lucru vă puteți convinge, dacă veți citi foarte atent materialele Comisiei Litvinov și veți compara conținutul ei cu textul scrisorii lui Valter Roman.

Dar înainte de toate câteva observații despre acest lucru.

Apropierea victoriei Marelui Război pentru Apărarea Patriei a pus în fața conducerii sovietice problema orânduirii păcii europene și pregătirea proiectelor și a tratatelor de pace pe viitor cu Germania și cu sateliții ei [...]

La una din adunările Comisiei (25 martie 1944), Președintele ei, locțiitorul comisarului Afacerilor Externe, maxim Maximovici Litvinov a concretizat ideile fixate în următorul fel: noi trebuie să păstrăm poziția noastră fiind unica putere mare în Europa, și aceasta poziție nu trebuie să o împărțim benevol cu cineva[...]

Pentru susținerea independenței Transilvaniei, în afară de Tarle a contribuit și un alt membru al Comisiei, Solomon Abnamovici Lozovski. Mi se pare, spunea el, participând la adunarea Comisiei din 29 iulie, că pentru noi ar fi mai bine să fim de acord cu înființarea statului independent transilvan. Noi nu suntem cointeresați la întărirea Ungariei sau a României. De ce noi ar trebui să întărim România? Pentru că în Transilvania există trei milioane de români? [...]

În timpul discuției apare și abordarea unei probleme principiale care se referă la rolul dreptului istoric (sau confruntarea lui cu factorul etnic) în rezolvarea problemelor teritoriale în Europa. În ansamblu, participanții la discuții, bineînțeles, dădeau dreptate factorului etnic, față de cel istoric. Argumentând faptul că România trebuie să primească și Transilvania de Nord, Șuriț completează motivele sale principiale despre necesitatea evidentă de a lua în calcul factorul etnic, punând accent pe polemica noastră cu Polonia, care folosește acest argument istoric. Însă același argument etnic nu a contribuit la rezolvarea problemei basarabene, reprezentând doar un interes academic. Problema teritorială a Basarabiei, disputată între România și Rusia și care a fost tranșată în 1940, a trezit în cercurile de conducere dorința confuză de a compensa într-un mod oarecare România pentru pierderea de teritorii. De aceea Șuriț crede că restituindu-i României Transilvania, ...noi vom pune o temelie trainică pentru dependența României de politica noastră. O astfel de perspectivă este reală, fiindcă Transilvania are fără nici o îndoială pentru România mai multă importanță decât Basarabia.

În continuare oratorul a adăugat: Despre faptul că România și Ungaria nu pot fi tratate la fel, cel mai bine ne confirmă istoria trecutului fostei Ungarii. Ne luând în considerare proveniența ungaro-mongolă, întotdeauna a fost avangarda germanismului în sud-estul Europei și unealtă de oprimare a tuturor popoarelor slave. În relația cu România, lucrurile însă stau exact invers.

Acest pasaj confirmă opinia noastră asupra incompetenței lui Șuriț în problemele istorice. Nu știa sau nu dorea să-și amintească de nenumăratele războaie din istoria Europei Centrale, în care maghiarii au

luptat împotriva germanilor din momentul apariției ei în regiunile bazinului Dunării...Din fericire aceste argumente n-au avut ecou pentru participanții la discurs... Mai competent în problemele istoriei, Litvinov contrazice aceste păreri, zicând: Tovarășul Șuriț greșește, gândindu-se că români din Transilvania au visat numai la unirea cu România. Adevărul e că agitatorii din România tindeau să influențeze exact în această direcție, dar în decursul istoriei româniei din Transilvania cereau doar autonomie, ne mai sperând la independența Transilvaniei...Aproape că exclud, susține diplomatul sovietic, posibilitatea de a oferi Transilvania Ungariei, însă nu este o chestiune definitivă. Această variantă s-ar putea materializa, dar într-o perspectivă mai îndelungată. Mai curând s-ar ajunge la un acord comun cu România în schimbul renunțării la Basarabia și Bucovina, dar acest lucru se poate întâmpla numai cu anumite garanții și cu o anumită influență asupra viitoare politici românești. Nu știu dacă vom putea să obținem astfel de garanții și în condițiile în care guvernul (român-nota lui T. I.) se va schimba, iar politica va fi alta. Dacă am reuși să implementăm un control, alta ar fi situația. Dar până ce acest lucru nu se va împlini, rămâne posibilitatea separării Transilvaniei și transformării ei într-un stat de sine stătător. Acest lucru poate fi provizoriu până în momentul în care noi vom putea ajunge la o înțelegere cu Ungaria sau România. Sau poate că va rămâne așa timp îndelungat, având în vedere că acest mic stat va avea nevoie de ocrotitori, care poate fi numai Uniunea Sovietică, marea putere din apropiere...În viitor nu exclud ca Ungaria, România și Transilvania să devină federale, dacă noi vom putea să influențăm politica Ungariei și României...Maiski, Stein, Manuilski făcând referire la această situație susțin ideea acordării independenței Transilvaniei, refuzând propunerea de federalizare a României, Ungariei și Transilvaniei. După părerea lui Stein crearea independenței Transilvaniei este cea mai bună soluție. Lozovski și-a exprimat părerea personală într-o formă categorică: Se subînțelege că perspectiva alipirii Transilvaniei la Ungaria este exclusă.”

Reținem în continuare aprecierile lui Tofic ISLAMOV asupra personalității lui Valter Roman:

„Din materialul documentar de mai sus este evident că ideile pe care Valter Roman le-a împărtășit Comisiei Litvinov nu au nimic deosebit și neobișnuit. Ideile sale se înscriu organic în ideologia politică ce domină capitala sovietică în perioada sfârșitului de război și se armonizau perfect cu dispozițiile politice ale conducerii Uniunii Sovietice.

Mai sus am vorbit despre poziția propunerilor și opiniilor lui Valter Roman care au fost oferite adunării Comisiei Litvinov. Există însă între ele o diferență pe care nu ar trebui s-o uităm. Ea constă că în faptul că punctele lor de pornire erau diferite: comunistul român [Valter Roman] își construia ideile pornind de la interesele Transilvaniei, ale locuitorilor ei...Oamenii de stat sovietici însă întotdeauna au avut ca scop asigurarea siguranței țării lor...Aici nimănui nu i se poate reproșa nimic.

Pentru a fundamenta corectitudinea interpretării noastre în legătură cu poziția lui Valter Roman, voi oferi mai jos, într-o formă prescurtată, scrisoarea sa datată la 28. VII. 1944, care a intrat în Comisia Litvinov în data de 2.VIII.1944 și care a provocat reacții atât de vehemente, din partea Dumneavoastră, domnule Petre Roman.

După ce la începutul scrisorii notase că s-a hotărât să-și expună părerea despre problema Transilvaniei în ordinea dezbaterilor, Valter Roman scrie (stilistica și ortografia originală se respectă pe deplin):

Scrisoarea lui Valter Roman către Comisia Litvinov

Luând în considerare toată greutatea, complexitatea și specificitatea problemei Transilvaniei, consider că cel mai potrivit și corespunzător element al acestei etape (de după război) este permisiunea înființării independentei (și față de români și față de unguri) Transilvaniei de la râul Tisa până la Carpați (hotarul care trebuia să fie garantat de Uniunea Sovietică, Anglia, America), care reiese din următoarele idei:

1. Ambele țări care pretind Transilvania au participat în aceeași măsură în războiul de cucerire a lui Hitler. Pe cine să răsplătim cu alipirea Transilvaniei? (Tendința imperialismului englez este să aibă sub control Ungaria, incluzând și Transilvania. În același timp, ne dăm seama că

România nu poate fi în viitor folosită de nimeni ca și centru al intrigii antisovietice și ca bază de atac împotriva URSS).

2. Componenta etnografică. Între râul Tisa și Carpați locuiesc într-un conglomerat români și unguri (locuiesc aici sași și șvabi , care amintesc problema nemților de pe Volga, poate ca problema dată ar putea fi rezolvată pe aceiași cale).

3. Independența economică. Transilvania (prin care noi azi înțelegem: Transilvania propriu-zisă, Banat, Crișana, Maramureș) reprezintă un întreg din punct de vedere economic. În perioada alipirii Transilvaniei la România industria ei era mai dezvoltată decât a acesteia.

(Reșița este cel mai mare centru metalurgic; I.A.R. cel mai mare centru aviatic Astra cel mai mare centru al construcțiilor de vagoane, Dermata cea mai puternică uzină de prelucrare a pielii din Balcani).

Transilvania este foarte bogată în resurse minerale: cărbune, minereu de fier, cupru, mangan, aur, argint s.a.m.d. Ea are de asemenea, un potențial agrar ridicat. Partajul construit de Hitler în august 1940 urmărind exclusiv interesele imperialismului german contrazicea rațiunile economice, istorice, naționale și etnografice; era ca și cum ai tăia pe unul din gemenii siamezi, care nu pot să trăiască unul fără altul.

4. Rădăcinile istorice. Mulți ani Transilvania a fost țară independentă, cu propriul conducător, iar în secolele XVI și XVII a jucat un rol foarte important în activitățile internaționale. Ideea independenței Transilvaniei are tradițiile sale și rădăcini atât printre români cât și printre unguri. Evenimentele istorice mărturisesc despre viața pașnică a ungarilor și românilor în Transilvania dealungul secolelor și despre luptele lor comune îndreptate împotriva asupritorilor.

5. Transilvania a fost partea cea mai progresistă a țării chiar și atunci când aparținea fie Ungariei, fie României. Mișcările revoluționare ale ungarilor și românilor au izbucnit de nenumărate ori în Transilvania. Muncitorii transilvăneni au fost mult mai organizați, decât în alte părți ale Ungariei și României. Mișcările muncitorești sunt sînt mai puternice

decât în Ungaria și România. (13) Din toate aceste motive consider că independența Transilvaniei este o chestiune realistă și oportună, corespunzând intereselor progresiste din România și Ungaria. (Hotărârea definitivă pot să mi-o imaginez numai în cazul în care Bazinul Dunărean vafi sub tutela regimului sovietic).

Cu repect, Valter Roman

Născut în Transilvania, membru al Partidului Comunist Român.

Inginer-electric; fost șef al artileriei 35 (inter) divizii, în Spania (1936-1939), fost constructor de vagoane al uzinei din orașul Calinin; colaboratorul lui I.C.C. I. (până la dizolvare): Redactor (Redacția română în institutul nr.205 în timpul T.C.V.C.R.(b), Moscova, 28.VII. 44.

Lux.com 265(14)

În încheiere repet încă odată acea impresie personală, care mi-am format-o în timpul citirii acestei scrisori: Valter Roman a fost comunist-internaționalist, de asemenea patriot transilvănean. Numai în acest context poți înțelege și explica apropierea sa de problema transilvăneană. Sentimentele patriotice predominau asupra naționalității, de aceea el este interesant ca personalitate.

13.În sânguința patriotismului local se vede că autorul exagerează rolul proletariatului în Transilvania. De asemenea e optimist în ceea ce privește aprecierea conviețuirii pașnice între români și unguri, pentru că cele scrise de el nu se referă nicidecum la revoluția maghiară din 1848-1849. Este însă adevărat faptul că aceste popoare au trăit pașnic sute de ani, iar în perioada otomană au luptat împreună împotriva asupritorilor, precum și mai târziu, în secolul al XVIII-lea, împotriva absolutismului austriac.

14. AVP RF. Fond 06. (Secretariatul lui V.M.Molotov) Op. 6. Mapa 14”.

Nici Tofic ISLAMOV nu exprimă realitatea, scriind că aceste popoare au trăit pașnic sute de ani s.a.

La comentariile lui Tofic ISLAMOV nu adăugăm altele. Cititorul însuși le va face. Reținem ura internaționalist bolșevică de care dă dovadă și Valter Roman împotriva existenței statale a poporului român, susținând dezmembrarea statului național unitar român. Numai că apăruse și o altă scrisoare a lui Valter Roman, către M.M.litvinov, publicată de grijuliul său fiu, în volumele *Le devoir de liberte*, Editions Payot, 1992, *Libertatea ca datorie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994 și *Libertatea ca datorie*, Editura Paideia, Bucuresti, 2000 . Ce activitate voia să acopere? A tatălui său. Oare numai a tatălui său? I-o trimite de urgența lui Tofic Islamov , în anul 2000 și o scrisoare cu antetul ministerului de externe, desigur semnată de ministrul de externe din acel an, Petre Roman, revoltat, scriindu-i că dumnealui, Petre Roman, dorește ca Tofic Islamov să înlătore nedreptatea istorică acceptată cu mare ușurință în cartea sa. Răspunsul lui Tofic Islamov este extrem de interesant. Din rândurile lui transpare suspiciunea că se afla în fața unui fals. Nu știm ca Petre Roman să făcut proba autenticității scrisorii, așa cum i-a cerut istoricul rus.

Tofic Islamov:

„P.S. Vă sunt foarte recunoscător pentru copia materialului apărut în ziarul *Ce soir* din Paris, trimise de Dumneavoastră, și mai ales pentru scrisoarea lui Valter Roman către M.M.Litvinov, de care noi nu am avut cunoștință, datată la 24 iulie, deci cu 4 zile înaintea datării din 28 iulie a scrisorii lui Valter Roman publicate în volumul nostru pe aceeași adresă. Noi o vom studia utilizând cele mai bune metode și vom trage concluziile potrivite, dacă această scrisoare se va dovedi autentică. Ar fi necesar să avem o copie facsimilă, poze sau xerocopii, ceea ce din punct de vedere tehnic nu este greu de făcut. Motivele prealabile ale acestui scop se află în scrisoarea rămasă fără răspuns a Doamei T. Pokivailova. Împreună cu colegii mei eu sunt gata să mă întorc la problemă pentru suplimentul redacției noastre, dacă în arhivele rusești sau cele românești sau în arhive particulare s-ar găsi noi documente autentice referitoare la întrebările care ne preocupă. Înainte de aceasta avem nevoie de mai multe informații despre proveniența materialelor epistolare,

asemănătoare cu copiile trimise de Dumneavoastră, aparținând, după cum spuneți, domnului Valter Roman.

Sîmbătă, 19 august 2000.

Cu respect, Tofic Islamov “

Efortul lui Petre Roman de al scoate din cauză pe Valter Roman a fost sortit unui eșec total. Scrisoarea publicată de Petre Roman este din 24 iulie, iar cea depusă de Valter Roman la Comisia Litvinov, este din 28 iulie. Anulează orice altă „scrisoare” de dinaintea datei de 28 iulie.

Scrisoarea publicată de Petre Roman

cu titlul Scrisoare adresată de Valter Roman lui M. M. Litvinov cu privire la Transilvania

Stimate tovarășe Litvinov,

Datorită faptului că glorioasa Armata roșie continuă ofensiva sa strălucită, zdrobind trupele hitleriste, și deci eliberarea României, a Ungariei și a celorlalte țări ocupate de Hitler, va deveni, sper, curând, o realitate fericită, doresc să vă expun în cele ce urmează un punct de vedere -pe care firește îl consider ca singurul just și în concordanța cu adevărul istoric –în legătură cu soluționarea litigiilor de frontieră româno-maghiară, consecință a “arbitrajului” de la Viena din august 1940.

Pentru că odată cu răsturnarea clicilor fasciste din aceste și zdrobirea Germaniei hitleriste se va pune și problema organizării păcii și încheirii tratatelor de pace, consider ca deosebit de actual și, totodată, și extrem de important să informez guvernul sovietic despre anumite realități, pentru ca hotărârea pe care o va lua să se bazeze pe cunoașterea cât mai precisă a situației...

Este vorba de problema Transilvaniei.

Se propun diferite “soluții”. Unii promovează ideea trecerii întregii Transilvanii la Ungaria, iar alții sunt pentru menținerea stat-quo-ului existent din august 1940 încoace (în cazul acestei variante se mai

vorbește și de un schimb de populație). Există și alții (în special unele cercuri anglo-americane, al căror purtător de cuvânt oficios, profesorul Macartri, a și expus poziția lor, da și unii transilvăneni) care emit ideea unei Transilvanii independente, încercând a transplanta în acest colț al Europei exemplul Elveției.

Argumentele tuturor acestor purtători de cuvânt sunt variate și unele dintre ele ar putea și să impresioneze chiar, cum ar fi, de exemplu, argumentul că, datorită faptului că atât România cât și Ungaria au purtat (poartă) război împotriva Uniunii Sovietice, n-ar “merita” nici una, nici alta să fie “răsplătită” pentru această atitudine și, în consecință, fie că granița actuală ar trebui menținută, fie să se creeze un stat transilvănean, independent atât față de România cât și față de Ungaria.

Toate acestea nu sunt decât argumente, în cel mai bun caz, conjuncturale.

În afara acestor ”soluții”, există, firește, punctul de vedere pe care îl susține Partidul Comunist din România și pentru care a militat în tot timpul războiului postul de radio “România liberă”, și anume că soluționarea problemei Transilvaniei înseamnă anularea “arbitrajului” de la Viena (august 1940) și reintegrarea Transilvaniei de nord în cadrul României.

În favoarea acestor teze ar putea fi invocate multe argumente, dintre care însă cel mai important mi se pare că este cel istoric.

Transilvania aparține României, deoarece majoritatea populației acestei regiuni istorice a fost și este și astăzi românească, deoarece poporul român a luptat secole de-a rândul pentru unirea Transilvaniei cu România, unire care s-a realizat în decembrie 1918.

Acestea sunt realități a căror neluare în considerare n-ar putea decât complica evoluția lucrurilor (inclusiv desfășurarea războiului în ultima sa fază, cât și viitoarea așezare) în acest colț al Europei, deși participarea României la agresiunea contra Uniunii Sovietice este un fapt de

netăgăduit, dar pentru care m-ar fi nici rațional, nici just să sufere un popor întreg.

Necesitatea așezării Europei în situația de dinaintea de război (situație pe care a răsturnat-o prin forță Germania Hitleristă), fiind unul dintre obiectivele coaliției antihitleriste, vine să completeze argumentația de mai sus cu caracter istoric.

Soluționarea în acest spirit a problemei Transilvaniei ar face ca simpatiile pentru Uniunea Sovietică în România în perioada postbelică să crească nemăsurat și să devină un motor puternic al unei apropieri și al unei prietenii (dintre URSS și România) pentru care luptă de mult comuniștii români.

În convingerea fermă că cele expuse vor fi de natură să contribuie la clarificarea problemei și la soluționarea sa în spiritul justeții istorice și al intereselor comune, vă salută

respectuos

Valter Roman

24 iulie 1944, Moscova.

P.S. Am întocmit un studiu (mai mult cu caracter istoric) despre Transilvania, pe care, la nevoie, aș putea să vi-l pun la dispoziție-V.R.

Scrisoarea publicată de Petre Roman, atribuită lui Valter Roman nu are nici un element de autentificare. Tofic ISLAMOV, pentru scrisoarea pe care o publică, precizează cu exactitate (v.14) unde o pot găsi cei interesați.

Scrisoarea publicată de Petre Roman are o țintă clară, după cum ușor poate constata oricine:

1. Soluționarea litigiilor de frontieră româno-maghiară, consecință a "arbitrajului" de la Viena din august 1940.

2.Soluționarea problemei Transilvaniei înseamnă anularea“arbitrajului” și reintegrarea Transilvaniei de nord în cadrul României.

Se impune să mai reținem câteva cuvinte din scrisoarea lui Teofic ISLAMOV, către Petre Roman: “Este un lucru clar și pe înțelesul tuturor. După părerea mea această corespondență nu trebuie să fie un secret și din cauză că Dumneavoastră, domnule Roman, în calitate de Ministru al Afacerilor Externe din România, cum este confirmat în textul scrisorii, doriți nu numai să păstrați memoria tatălui Dumneavoastră, dar să și înlăturați nedreptatea istorică, acceptată cu mare ușurință în cartea noastră. O dorință laudabilă de altfel.”

În scrisoarea publicată de Petre Roman, tatăl său acționează pentru reintegrarea nordului Transilvaniei în România.

În scrisoarea publicată de Tofic ISLAMOV, Valter Roman acționează pentru independența Transilvaniei.

Sunt două probleme diferite. Cu alte cuvinte scrisoarea publicată de Petre Roman nu poate înlătura “nedreptatea istorică” la care l-ar fi supus Tofic ISLAMOV pe Valter Roman, prin publicarea scrisorii din arhiva Comisiei Litvinov.

Cât privește aliniatul “Transilvania aparține României...decembrie 1918”, în mod evident pare a fi redactat după 1989, fie și pentru că scrisoarea originală de la Comisia Litvinov, neagă categoric ideea integrității teritoriale a României.

Scrisoarea publicată de Petre Roman are un stil total diferit de scrisoarea originală, ceea ce poate presupune că întreaga scrisoare e un fals. Petre Roman, deși au trecut prea mulți ani, de la ediția din 1992, nu a făcut proba autenticității.

Gheorghe Gavrilă Copil